

čísti bude nikoli Prjaš, nýbrž Prjat. A tak také rozluštil prof. Bidlo tu hádanku.

Mohli bychom uvést ještě jiné příklady Bidlovy důkladnosti. Ale několik podaných stačí. Je na bílé dni, že takovýmto poučováním laiků vynikající slavisté k úspěchu slavistiky nijak nepřispějí.

Dr. Karel Kadlec.

Gelčić Josip: Dubrovački arhiv. Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini 1910, str. 537—88. Též otisk, Sarajevo, 1910, 4°.

Dubrovnický státní archiv poskytuje svým velkolepým bohatstvím nevysýchající zdroj nejen pro dějiny Dubrovníka samého, ale pro dějiny balkánského Slovanstva vůbec. Svým stářím i svým množstvím zachovaných pramenů může se směle rovnati archivu benátskému a proto mohl o něm napsati jeden z nejlepších znalců jihoslovanské historie, dvorní rada Konst. Jireček, plným právem: „Diese archivalischen Denkmäler haben für die Geschichte Dalmatiens, Bosniens und der gesamten Balkanhalbinsel, sowie für die Handelsgeschichte des Orients überhaupt den größten Wert. Größere Archive aus dem Mittelalter haben sich auf der Balkanhalbinsel nur in Ragusa und in den Klöstern des Athos erhalten“. (Die Archive von Dalmatien, 1896). Ještě s větším nadšením prohlásil Max Dvořák: „My máme v Dubrovníce největší archiv v Rakousku.“ Vše to jest jen potvrzení toho, co před 20 lety pronesli Becker a Rački. 500 let dějinného vývoje možno tu na základě zachovaného archivu republiky dubrovnické sledovati, 500 let rušného života obchodního města, 500 let jeho kulturního rozvoje. Mnohé práce Jirečkovy ukazují jasně, jakými směry a s jakými výsledky možno v archivu pracovati; to platí i o díle prof. Mik. Jorgy Geschichte des osmanischen Reiches (4. svazek do r. 1714, v Lamprechtově sbírce: Geschichte der europäischen Staaten) nebo o důležité práci známého historika Dr. Kosty kn. Vojnoviče: Bratovštině i obrtné korporacie u republici Dubrovačkoj (1899—1900) a o jiných pracích téhož autora atd. Dnes jest tento dlouhou dobu pro širší kruhy nepřístupný archiv zásluhou a mnohaletou, vytrvalou a neúnavnou prací profesora Josipa Gelčiče spořádaný a řádně zkatalogisovaný a výsledek mravenčí píle Gelčičovy leží před námi v tištěném katalogu a přehledu celého bohatství tohoto archivu. Budiž mu čest a chvála za jeho dílo! Bývalý profesor historie na nautické škole v Dubrovníku a potom na obchodní škole v Terstu byl r. 1885 vládou vybídnut, aby srovnal a uspořádal archiv bývalé republiky, sestávající z pěti archivů a nalézající se dnes v dosti vhodných místnostech Dvora vedle Opčiny. Zcela sám bez každé pomocné síly — vláda je v tom ohledu k jihoslovanským zemím vždy velice macešská, jak ukazuje ku př. také dobře vládní museum ve Splitu — ujal se práce a zkatalogisoval 6409 knih, které uspořádal podle obsahu na 77 oddílů, z nichž 27 popsal ve vydaném katalogu, a chápeme jeho sebevědomí, s nímž končí svůj úvod ke katalogu: „arhiv sam uredio — ja!“ Hlavním a nejdůležitějším oddílem jest jeho politicko-diplomatická skupina, počínající r. 1301 a končící r. 1808. Jen nepatrná část tohoto bohatství byla dosud uveřejněna. Po návrhu Ljubičové a Račkiho vydáno

5 svazků z nejstarších společných knih radních, t. zv. *Reformationes* pod titulem: „*Monumenta Ragusina* (ve sbírce jihoslov. akademie: *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*), obsahující období od r. 1301—1336; poslední svazek vyšel r. 1897 prací Jos. Gelčice. Ačkoliv toto vydání nevyhovuje všem kritickým požadavkům, jak Jireček v *Časopise Českého Musea* 1885, str. 572—89 a znovu v *Jagičově Archivu* 1897, str. 585—598 ukázal, poněvadž oplývá spoustou chybného čtení, jest to přece dosud největší dílo, jež mělo obeznámiti historický svět s důležitými protokoly tří radních kollegií republiky dubrovnické a jejich legislativními, konsultativními a exekutivními výnosy (*Reformationes minoris, maioris ac Rogatorum consilii*). V poslední době vydán pak kriticky V. Bogiščem a K. Jirečkem: *Liber statutorum civitatis Ragusii, compositus a 1272* (1904). — V předmluvě rýsuje autor krátce dějiny archivu. Utrpěl mnoho pohrom jednak požáry (1290, 1463, 1642, 1706), jednak zemětřesením (1520 a zvláště 1667). Zvláštní osud chtěl tomu, že byl velice poškozen v 19. stol., a sice tak zvanou revisí, vládcu rakouskou v letech 40tých nařízenou. Poněvadž nebylo ani žádné archivní organizace ani bezpečného dozoru a poněvadž ke klíči od archivu měl kde kdo volný přístup, přihodilo se, že se mnoho důležitých listin zcela ztratilo, nebo přešlo do soukromých rukou, případně do obecního majetku některých měst; zvláště se ztratilo mnoho pečetí. Ukázal na to prof. Antun Vučetić v *Srgju* a Dr. Lujo knez Vojnović v *Padu Dubrovnika*. Archiv dubrovnický, jenž r. 1815 přešel v rakouské držení, byl totiž dlouhou dobu jakoby *res nullius*. Nejstarší památkou jsou *Praecepta rectoris* („factus tempore Marci Gen. comitis Ragusii a. 1279—80 per manum Thomasini de Savere, sacri palatii et com. Ragusii srib. et notarii“); papírový tento rukopis jakož i jeho pokračování poskytují často úplné obrázky vývoje některých patricijských rodů jako ku př. vlastelinů *Ser Marina de Bona*, *Ser Lucy de Bona* a j. Nejdůležitější skupiny tvoří následující knihy: *Reformationes* od r. 1301 do 1414 (34 knihy), *Acta Consilii Rogatorum* od r. 1415—1898 (211 knih), *Secreta Rogatorum* od r. 1497—1787 (7 knih), *Acta minoris consilii* či *Malo Vijeće* od r. 1415—1808 (117 knih), *Acta maioris consilii* či *Veliko Vijeće* od r. 1416—1808 (67 knih), *Testamenta* od r. 1282—1815 (94 knihy), *Diversa Cancellariae* od r. 1282—1815 (234 knihy), *Lettere e Commissioni di Levante* od r. 1359—1802 (110 knih), *Lettere e Commissioni di Ponente* od r. 1566—1802 (137 knih) a *Dogana* od r. 1380—1589 (61 knih). Snad by se bylo doporučovalo, aby byl autor připojil ke každé ze 40 skupin, jichž popis podává, krátkou její charakteristiku a naznačil kritické hledisko, jímž se řídil; jakožto tvůrce roztřídění měl zajisté vždy své závažné důvody, pro které zařadil ten neb onen rukopis právě do té neb oné skupiny, ale vytknutí těch důvodů dodalo by tomuto systému ještě větší váhy. Některé z těch skupin mají svou důležitou cenu i pro dějiny západní Evropy, jako ku př. *Lettere e Commissioni di Levante*, zvláště z let 1359 do 1566. Co do jazyku, jsou rukopisy sepsány v řeči lat., řecké, italské, starosrbské a v dubrovnickém dialektu. Nyní, kdy zásluhou Gelčicovou archiv uspořádán, počínají se ozývati hlasy, aby se s jeho bohatými sbírkami hnulo

a aby se stal jak střediskem pro dějiny balkánských Slovanů, jakým de facto svou vnitřní hodnotou je, tak zároveň i reprezentačním bodem. Vyslovil se v tom směru ku př. dubrovnický historik Dr. Lujo knez Vojnović jednak ve své práci: Dubrovnik, jedna istorijska šetnja (Bělehrad 1907) a nejnověji v nadšené zprávě o Gelčicově práci v záhřebském Savremeniku 1911, str. 470, aby byl zřízen výstavní sál, kde by byly vystaveny nejvýznamnější dokumenty slávy i pádu republiky, pergamenové listiny nejstarší doby, úmluvy, autografy, miniatury, jako ku př. listy a diplomy tureckých císařů, bosenských a srbských králů, maďarských a sedmihradských knížat, Skanderbega, benátské republiky, případně mince, pečete, knihy dubrovnických autorů atd. Dále se ozývají hlasy, aby dubrovnický archiv vydával po vzoru Vjesniku Zemaljskog Arkiva v Záhřebě, redigovaném vzorným způsobem řed. Dr. Bojničićem, svůj vlastní „Glasnik Dubrovačkog Državnog Arhiva“. Gelčić sám měl něco podobného na mysli, když r. 1881 počal vydávati: Biblioteca storica della Dalmazie, která však pro nedostatek pramenů zanikla. K realizaci těchto plánů scházejí nyní jen peníze. Podá-li vláda přátelům archivu pomocnou ruku, vydá dubrovnický archiv jistě v krátké době mnoho bohatých plodů.

Dr. Jos. Volf.

Obál Béla Dr., *Die Religionspolitik in Ungarn nach dem Westfälischen Frieden während der Regierung Leopold I.* Halle a. S., 1910, 8°, str. 240.

Kniha Dr. Obála, profesora na evangelické theologické akademii v Prešově, jest psána s hlediska maďarsko-národního, jako tomu bylo i u první jeho práce: Franz Rákóczy II. und sein Freiheitskampf im Lichte der ungarischen Geschichte (1906). Autor se pokouší provést na základě obširných literárních dokladů důkaz, že dějiny vlády Leopolda I. jsou pouze bojem maďarské národnosti proti habsburským absolutistickým snahám ve Vídni, při čemž se náboženská a národnostní politika v Uhrách líčí ve světle, pokud možná, příznivém. Příslušenství autorovo k maďarské národnosti a k evangelické víře se snad až na ujmu vědeckosti knihy při každé příležitosti příliš uplatňuje, takže můžeme nazvati knihu apologií maďarské politiky za Leopolda I. V první části líčí Obál povšechný politický stav v Uhrách v 17. stol. a vystihuje v krátkých, ale dobře provedených rysech význam Sedmihradského knížectví a jeho panovníků pro politickou a náboženskou svobodu, již tito i v Uhrách účinně a prozíravě podporovali. Odpor evangelíků v Uhrách vzbudil hlavně 22. článek říšského sněmu prešpurského z r. 1604, v němž obnovoval císař Rudolf II. veškerá privilegia katolíků. Z toho vznikly boje, v nichž znamená protestantismus vždy stranu národní, a v nichž stály Sedmihrady vždy po boku nepřátel císařských. Průběhem těchto zápasů mezi katolicko-vídeňskou a evangelicko-maďarskou stranou došlo k několika úmluvám, z nichž nejdůležitější byly mír Vídeňský z 26. září 1606, inartikulovaný na sněmu r. 1608, Mikulovský z 31. pros. 1621 a Linecký z 16. pros. 1645, inartikulovaný jako V. článek na říšském sněmu r. 1647. Tyto smlouvy staly se základem k vývoji maďarského protestantismu. Zvláště důležitý jest v tomto směru mír linecký; praví se tu, že všichni obyvatelé země, ať patří kterýmukoli třídám společen-